

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MEHNAT TARBIYASIGA O`RGATISH

Choriyeva Durdona Anvarovna

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha ta'lim fakulteti Maktabgacha

ta'lim psixologiyasi va pedagogikasi kafedrasi dotsent,

Ergasheva Mahliyo Baxtiyor qizi

“Maktabgacha ta'lim psixologiyasi va pedagogikasi”

yo'nalishining 4 kurs talabasi

Mehnat tarbiyasi – bu bolalar va yoshlarning mehnatga bo'lgan munosabatini shakllantirish, ularni mehnat faoliyatiga tayyorlash va mas'uliyatni his qilishga o'rgatish jarayonidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasiga o'rgatish, ularni erkin faoliyat, mustaqillik va mehnatni qadrlashga tayyorlash maqsadida amalga oshiriladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar, odatda 3-7 yoshgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi va bu yoshda mehnat tarbiyasining boshlanishi juda muhimdir, chunki bu davrda bolalarning aqliy va emotsional rivojlanishi uchun asosiy omillar shakllanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasiga o'rgatishning birinchi navbatdagi maqsadi — ularga mehnatni qadrlashni, mehnat jarayonidagi qiyinchiliklarni tushunishni va jismoniy ishlarning muhimligini o'rgatishdir.

Asosiy maqsadlar quyidagilardan iborat:

- Mustaqillikni rivojlantirish: Bolalar o'z-o'zini xizmat ko'rsatish va kichik uy ishlarini bajara olishlari kerak. Bu ularning mustaqil va mas'uliyatli bo'lishiga yordam beradi.

- Mehnatga hurmatni shakllantirish: Bolalar mehnatning qadrini anglash, undagi har bir ishning o'z o'rnini borligini tushunishlari kerak.

- Jismoniy mehnat ko'nikmalarini o'rganish: Bolalar jismoniy ishlarni, masalan, yig'ish, tozalash, uy jihozlarini joyiga qo'yish kabi oddiy ishlarni bajarish orqali mehnatga tayyorlanadilar.

- Ijodiy faoliyatni rivojlantirish: Mehnat faoliyati faqat jismoniy emas, balki ijodiy, ruhiy rivojlanishni ham ta'minlaydi. Bolalar turli faoliyatlarda, masalan, rasm chizish, qo'l mehnati qilish, bog'dorchilik kabi ishlar orqali o'z ijodiy qobiliyatlarini namoyon etadilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasiga o'rgatishda bir nechta prinsiplar asosida ish olib borish lozim:

- Ko'rgazmalilik va amaliyot: Bolalar nazariy tushunchalarni o'rganishdan ko'ra, amaliy faoliyat orqali yaxshiroq o'rganadilar. Shu sababli, mehnat jarayonlarini ko'rsatish va bolalarga o'zi bajara olishlariga imkon yaratish muhimdir.

- O'zaro yordam va hamkorlik: Bolalar birgalikda ishlash, jamoada harakat qilishni o'rganadilar. Bu, ayniqsa, o'yinlar va guruhli faoliyatlarda namoyon bo'ladi. Bir-biriga yordam berish, o'z ishini boshqalar bilan muvofiqlashtirish kabi ko'nikmalarni o'rganishadi.

- Bosqichma-bosqich yondashuv: Bolalar boshlang'ich bosqichda oddiy va oson vazifalarni bajarishadi. Ular o'rganish jarayonida muvaffaqiyatsiz bo'lsalar ham, sabr-toqat bilan ko'mak berish zarur.

- Yaxshi mehnat odatlarini shakllantirish: Bolalarga mehnat qilishda tartibni, vaqtni to'g'ri boshqarishni va ishni yakunlashni o'rgatish lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga mehnat tarbiyasini o'rgatishda turli xil amaliy faoliyatlar va o'yinlar muhim rol o'ynaydi. Quyidagi faoliyatlar orqali bolalarni mehnatga jalb qilish mumkin:

- Uy ishlariga jalb qilish: Bolalar kichik, ammo o'ziga xos mehnatlarni bajarishga o'rgatish kerak. Masalan, o'z xonasini tartibga keltirish, o'yinchoqlarni joyiga qo'yish, ovqatni stoldan yig'ish yoki stolni tozalash kabi oddiy vazifalar bolalar uchun juda foydali bo'ladi.

- Raqs, qo'l mehnati va ijodiy faoliyatlar: Bolalar turli turdagi mehnatlarni, masalan, rasm chizish, qo'l mehnati, maketlar yasash, rang-barang kartonlardan qalamlar tayyorlash kabi ijodiy ishlarni bajarish orqali o'zlarining yaratgan mahsulotlarini qadrlashni o'rganadilar.

- Bog'dorchilik va tabiat bilan ishlash: Bolalar bog'da o'simliklarni parvarish qilish, gullarni sug'orish, tozalash kabi mehnatlarni bajarish orqali mehnatning samarali va foydali ekanini tushunadilar. Bu ular uchun mas'uliyat va mehnatni qadrlash hissini rivojlantiradi.

- O'yinlar orqali mehnatni o'rganish: Bolalar uchun didaktik o'yinlar yordamida mehnatni o'rganish mumkin. Masalan, "do'konda xarid qilish", "yangi bog'cha qurish" kabi o'yinlar bolalarga turli kasb va mehnat jarayonlari haqida tasavvur beradi.

Tarbiyachi va o'qituvchi maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasiga o'rgatishda asosiy rolni o'ynaydi. Ular bolalar bilan muloqotda bo'lib, mehnatning qadri, uning foydasi haqida tushuncha berishadi. Tarbiyachi quyidagi usullar bilan bolalar mehnatiga o'rgatadi:

- Ko'rsatmalar va tushuntirishlar: Tarbiyachi bolalarga turli mehnat faoliyatlarini qanday bajarishlarini ko'rsatadi. Masalan, u o'zini qanday toza va tartibli ushlab turishni, yuvish va tozalashni qanday bajarishni bolalarga o'rgatadi.

- Motivatsiya va rag'batlantirish: Bolalarni mehnat faoliyatida muvaffaqiyat qozonganliklari uchun rag'batlantirish kerak. Masalan, ularga "yaxshi ishlading", "sening ishing juda ajoyib" degan so'zlar bilan qiziqtirish.

- Tashkiliy ishlar: Bolalar bilan guruhli faoliyatlarni tashkil qilish, ularni birgalikda ishlashga undash, o'z ishlarini yakunlashga yordam berish orqali ularni mehnatga yanada ko'proq jalb etish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni mehnat tarbiyasiga o'rgatish, ularning shaxsiy rivojlanishiga, mustaqil bo'lishlariga va jamiyatda o'z o'rnini topishlariga katta ta'sir ko'rsatadi. Bolalar mehnatni qadrlashni, turli ishlarni bajara olishni va mas'uliyatni his qilishni o'rganadilar. Tarbiyachilar va ota-onalar bolalarga

mehnatni amaliy faoliyatlar, o'yinlar va ijtimoiy vazifalar orqali o'rgatishlari lozim. Bu esa ularda jismoniy va aqliy rivojlanishni, shuningdek, mehnatga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.Xasanova “Bolalarni maktabga tayyorlash” ma`ruza matni.2018 y.
2. M.Hakimova, M.Ma`rufova “Bolalarni ijtimoiy moslashuvi” 2021 y.
3. Chorlieva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
7. Чориева, Д. А., & Ражабова, Г. Ф. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ДИАГНОСТИЧЕСКОГО СРЕДСТВА В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 327-343.
8. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres>. 2022.9. 09.014 Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети

Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.

9. Babayeva D.R. Nutq o‘stirish nazariyasi va metodikasi. O‘quv qo‘llanma.T.: TDPU, 2017.

10. Yo.Irisbayeva “Bolalarni maktabga tayyorlash” o`quv slubiy qollanma 2019 y.

www.mdo.uz – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi sayti.

<http://www.lex.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari ma’lumotlar milliy bazasi sayti.